

Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Hayvan Sağlığı, Veteriner Sağlık Hizmetleri ve Yetiştirici Memnuniyeti: Erzurum İli Hınıs İlçesi Örneği

¹Rıdvan KOÇYİĞİT*, ²Abdülkerim DİLER, ¹Mete YANAR, ²Olca GÜLER, ¹Recep AYDIN, ¹Mehmet AVCI

¹Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü, Erzurum, Türkiye

²Atatürk Üniversitesi, Hınıs Meslek Yüksek Okulu, Laboratuvar Veteriner Sağlık Bölümü, Hınıs, Erzurum

*Sorumlu yazar: rkocyigit@atauni.edu.tr

Geliş Tarihi: 08.10.2015

Düzeltilme Geliş Tarihi: 16.10.2015

Kabul Tarihi: 20.10.2015

Özet

Bu çalışma, Erzurum ili Hınıs İlçesi'ndeki süt sığırcılığı işletmelerinin hayvan sağlığı, veteriner sağlık hizmetleri ve yetiştirici memnuniyetini değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür. Bu amaçla, 378 süt sığırcı işletmesinde işletme sahipleriyle yapılan anket çalışması sonucu elde edilen veriler analiz edilmiştir. Hınıs İlçesi'ndeki sığırcı yetiştiricilerinin % 4'ü düzenli olarak veterinerlik hizmeti alırken, yetiştiricilerin % 67'si veteriner sağlık hizmetini daha çok devletten aldıklarını ifade etmişlerdir. İşletmelerin % 73'ünde en çok görülen sağlık sorununun güç doğum olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, doğumdan sonra buzağılara göbek kordonu bakımı yapan işletmelerin oranı % 45 olarak tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin % 44'ü süt sığırcılığı üretim faaliyetini yapmaktan memnun olduklarını dile getirmişler. Yetiştiricilerin % 79'ü süt sığırcılığını geçim kaynağı olarak yaptığını ve % 82'sinin devletten öncelikli olarak kredi desteklerinin sağlanmasını istemişlerdir. Sonuç olarak bu ilçede veteriner sağlık hizmetinin yaygınlaştırılması ve özellikle bu konuda devletin yetiştiricileri teşvik etmesi, gerekli olan desteklerin Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yapılması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Erzurum, Hınıs, süt sığırcılığı, hayvan sağlığı

Animal Health, Veterinary Health Services and Satisfaction of the Producer: An Example of Hınıs County of Erzurum Province

Abstract

The study was conducted to evaluate veterinary health services and satisfaction of the cattle producers as well as animal health in cattle enterprises in Hınıs County of Erzurum Province. For this purpose, data obtained from 378 cattle enterprises as a result of survey work carried out with owners of the cattle enterprises were analysed. While 4 % of the cattle breeders have been receiving regularly veterinary service, 67 % of them expressed that they have been receiving the veterinary health service from official veterinaries of the Ministry of Agriculture. It was determined that the most common health problem appeared in 73 % of the enterprises is difficult labour. Additionally, percentage of the enterprises which make umbilical cord care was determined as 45 %. Forty-four % of the cattle breeders indicated that they are satisfied from dairy cattle production. Rearing of dairy cattle are the main job of the 79 % of the cattle breeders and 82 % of them asked credit support from ministry of Agriculture. In conclusion, veterinary health service has to be spread in this county, and cattle breeders should be encouraged in this subject by the official people as well as all required supports has to be made by the Ministry of Food, Agriculture and Livestock.

Key words: Erzurum, Hınıs, dairy cattle, animal health

Giriş

Türkiye'de değişik coğrafik bölgelerde mevcut hayvancılık işletmelerinin yapısal özelliklerini ortaya koymak üzere yürütülen araştırmaların sayıları son yıllarda artan bir hızla

devam etmektedir (Özyürek ve ark. 2014; Çoban vd. 2013; Ünal ve ark. 2013; Şeker ve ark. 2012). Bu çalışmalarda, hayvan yetiştiricilerinin hayvan yetiştirme, besleme, barındırma ve hayvan sağlığı konularında bilgi seviyeleri ile karşılaşılan

problemler ortaya konularak, söz konusu sorunların bölgesel bazda çözümlenmesine yönelik verilerin ve önerilerin ortaya konulmasına çalışılmaktadır. Hayvancılık sektörünün (et ve süt) geliştirilmesi, kırsal alandan kentlere olan dış göçün gerçekleştiği, hayvan üreticisinin refah payının giderek azaldığı ve işsizliğin arttığı günümüzde oldukça önem arz etmektedir. Bu açıdan, bölgedeki işletme sahiplerinin sosyo-ekonomik yapısı ve teknik bilgi düzeylerinin bilinmesi faydalı olacaktır. Yapılan hayvancılık faaliyetinin ekonomik yönü ve yapısının saptanmasına yönelik araştırmalar, hayvansal ve bitkisel verim artışının sağlanamamasına neden olan sorunların bilinmesi ve bu sorunların çözümüne ilişkin önerilerin saptanması açısından da yararlı olabilir.

Erzurum İli'nin güney ilçelerinden birisi olan Hınıs İlçesi'nde, 2014 yılı itibarıyla 5190 adet işletmede yetiştirilen büyükbaş hayvan varlığı 38483 baştır. Söz konusu toplam büyükbaş hayvan varlığının % 8.33'ünü yerli sığırlar, % 11.65'i kültür ırkı sığırlar, % 79.77'sini melez sığırlar ve % 0.22'sini mandalar oluşturmaktadır. (TÜİK, 2015). Gerek coğrafik ve gerekse iklim koşulları açısından il merkezinden farklılıklar arz eden ilçede, herhangi bir ölçekte sanayinin gelişmemiş olması nedeniyle, hayvansal ve bitkisel üretim halkın önemli geçim kaynağını oluşturmaktadır.

Bu araştırmada, hayvancılığın yöre ekonomisinin temelini oluşturduğu Hınıs İlçesi'nde, sığırcılık işletmelerinde barındırılan hayvanların sağlığı, veteriner sağlık hizmetleri ve yetiştiricilerin bu işi yapma memnuniyeti açısından incelenmeye çalışılmıştır. Böylece, bu özellikler hakkında bilgi sahibi olunarak, konu ile ilgili sorunları belirlemek ve işletmelerin verim artışlarına katkıda bulunabilecek çözüm önerilerinde bulunmak bu çalışmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır.

Materyal ve Yöntem

Erzurum ili Hınıs İlçesinin Tarım İlçe Müdürlüğü'nün kayıtlarına göre ilçede 2014 yılı itibarıyla sığırcılıkla uğraşan işletme sayısı toplam 5190 adettir. Anket sayısının belirlenmesinde Oransal Örneklem Yöntemi kullanılmış ve % 95 güven aralığı, %5 hata payı kullanılarak örnek büyüklüğü hesaplanmıştır (Newbold, 1995). Bu amaçla aşağıda belirtilen formül ile anket sayısı belirlenmiştir (Yıldız ve Bircan 2006).

Araştırmada maksimum örnek hacmine ulaşılmak istenmiştir. Bu amaçla p: 0.50 ve (1 – p): 0.50 alınmıştır. Araştırmada anket sayısı % 5 artırılarak Hınıs İlçesi'nde toplam 378 üretici ile yüz yüze görüşülmüştür. Elde edilen toplam verilerin dökümü yapıldıktan sonra eğitim durumu (Okuryazar değilim, ilkököl terk, ilkököl mezunu, Ortaokul mezunu, Lise mezunu ve Üniversite

mezunu) ve deneyim (0-10, 11-20, 21-30, 30+ yıl) şeklinde sınıflandırılmış ve incelenen parametrelere etkisi istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Anket sonucu toplanan veriler Excel 2010 ve SPSS (2004) 13.0 istatistik paket programlarında analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde ki kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar uygun grafikler oluşturularak değerlendirilmiştir.

$$n = \frac{N \cdot p \cdot (1-p)}{(N-1) \cdot \sigma_p^2 + p \cdot (1-p)}$$

Formülde;

n: Örnek büyüklüğü,

N: Üretici sayısı,

σ_p^2 : Oranın varyansı,

$Z_{\alpha/2}$: Z cetvel değeri

P: İşletme sayısının popülasyondaki oranını göstermektedir.

Bulgular ve Tartışma

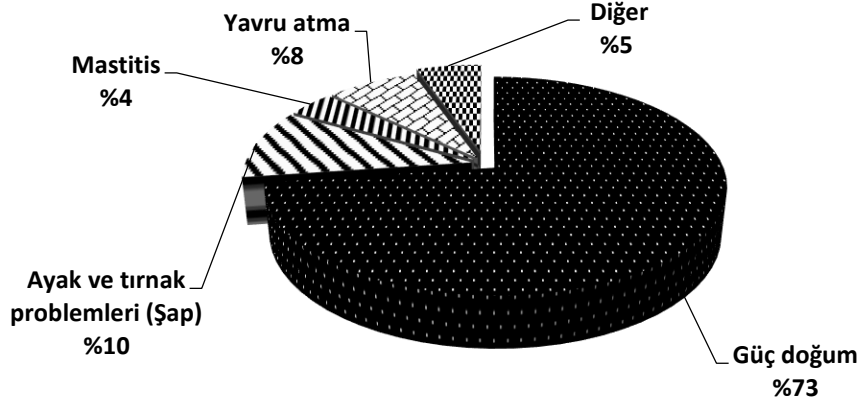
Hayvan sağlığı ve veteriner sağlık hizmeti alma durumu

Yetiştiricilerin beyanlarına göre, Hınıs ilçesinde incelenen sığırcılık işletmelerinde en sık karşılaşılan sağlık problemi % 73 oranıyla güç doğum olarak saptanmıştır (Şekil 1). Güncel verilere göre ilçedeki sığır varlığının % 79.77'sini melez sığırlar oluşturmakta ve bu sayı her geçen yıl daha da artmaktadır (TÜİK, 2015). Yerli ineklere, damızlık erkek hayvan olarak kültür ırkı boğa veya tohumlarının kullanımı, işletmelerde karşılaşılan yüksek güç doğum oranının önemli sebeplerinden birini teşkil edebilir.

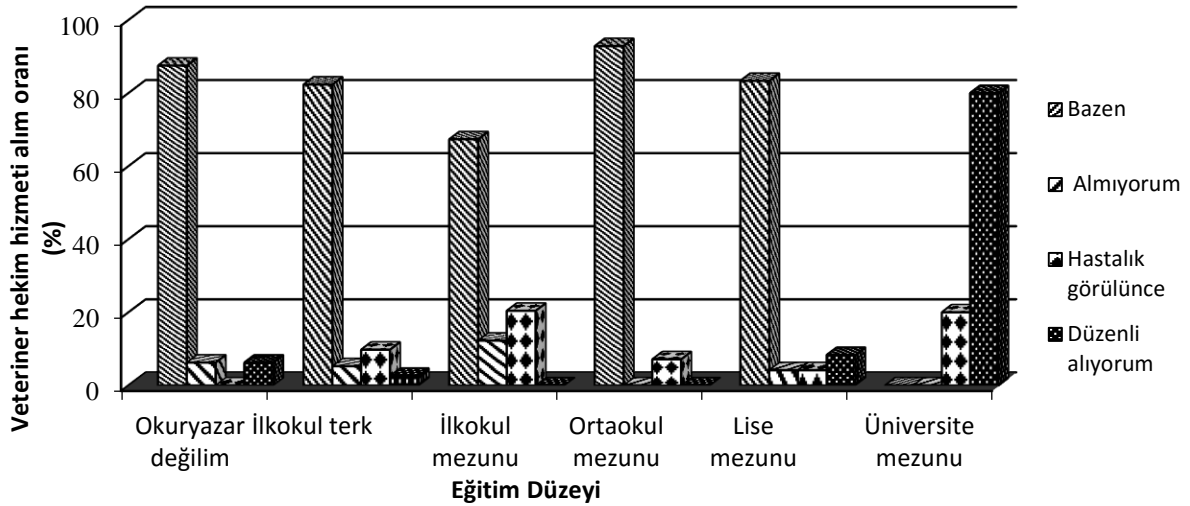
Yapılan diğer çalışmalarda işletmelerde görülen güç doğum oranlarını Köse (2006) % 60, Kaygısız ve ark. (2008) % 36 ve Tugay ve Bakır (2008) ise % 22.5 olarak bildirilmiştir. Diğer bir çalışmada ise en sık görülen hastalıkların % 50 ile şap, % 26 ile brusella, % 8.5 ile mastitis, olduğu Özyürek ve ark. (2014) tarafından saptanmıştır. Şeker ve ark. (2012) ve Öztürk (2009) araştırmalarını yürüttükleri sığırcılık işletmelerinde en fazla görülen hastalığın ayak ve tırnak problemleri olduğunu bildirirken, Tatar (2007) ise mastitis olarak rapor etmiştir. Duguma et al. (2012) tarafından Etiyopya'nın Jimma şehrinde 54 sığır işletmesinde yaptıkları anket çalışmasında sığırcılık işletmelerinde en çok görülen hastalıkların % 35.2 mastitis, % 14.8 iç parazitler, % 13 yumrulu deri hastalığı (LSD) ve % 5.6 cowdrosis olarak saptanmıştır. Yapılan başka bir araştırmada ise, Heinrichs, et al. (1987) Pensilvanya'daki süt sığırcılık işletmelerinde, buzağuların % 45.3'ünde herhangi bir sağlık problemi görülmediğini, % 54.7'sin de ise bir kısım sağlık problemlerinin olduğunu bildirmişlerdir. Aynı araştırmacılar buzağılarda görülen en yaygın

sağlık probleminin ise de % 39.2 oranıyla ishal olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada, süt ırkı düvelerde ise sağlık problemlerinin olmadığını ifade

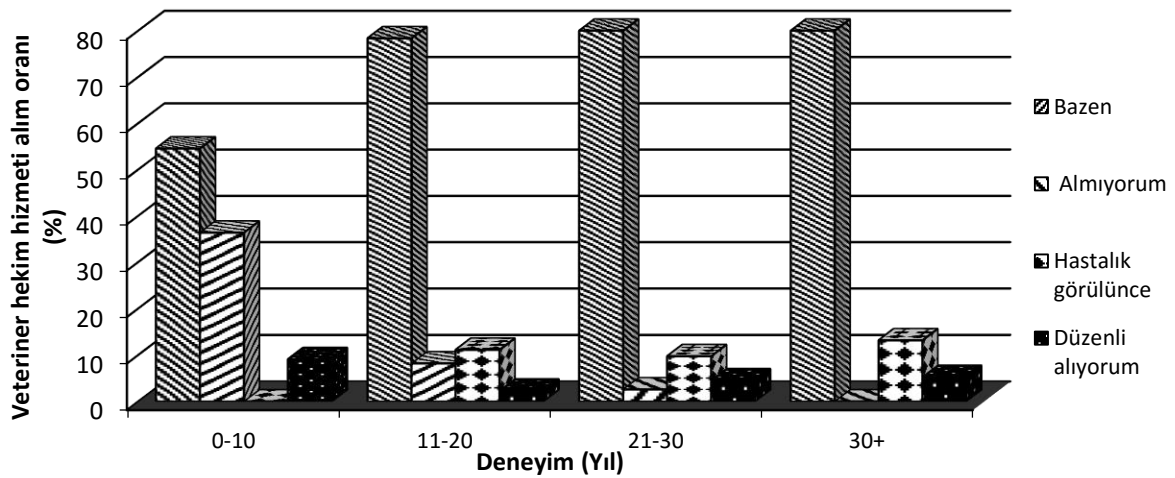
edenlerin oranı % 70.5 olmuştur. Bu hayvanlardaki en yaygın sağlık probleminin ise % 9.8 ile solunum problemlerinin oluşturduğu bildirilmiştir.

Şekil 1. Araştırma kapsamındaki işletmelerde görülen hastalıklar

Şekil 2. Sığırcılık işletmelerinin veteriner hekim hizmeti alımının yetiştiricilerin eğitim durumlarına göre değişimi

Şekil 3. Deneyim sürelerinin veteriner sağlık hizmeti alımına etkileri

Veteriner hekim hizmetlerinden düzenli olarak yararlanma konusunda incelenen işletmelerin % 80'ni bazen, % 10'ü hastalık görülünce, % 6'sı veteriner hekim hizmeti almadığını ve % 4'ü ise düzenli veteriner sağlık hizmetlerinden faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma bölgesinde üniversite mezunlarının sahip olduğu işletmelerin % 80'inin düzenli olarak veteriner sağlık hizmeti aldığını, diğer eğitim seviyelerindekilerin ise, bazen veteriner hekim hizmetine başvurduklarını bildirmişlerdir. Eğitim düzeyinin veteriner hekim hizmeti alma konusunda önemli derecede bir etkiye ($P<0.01$) sahip olduğu görülmüştür (Şekil 2).

Hınıs İlçesi'nde sığırcılık yapan yetiştiricilerden, 0-10 yıl sığırcılık tecrübesine sahip işletmelerin % 36.6'sı veteriner hekim hizmetinden yararlanmadıklarını ifade etmişlerdir (Şekil 3). Deneyim süresinin istatistiksel olarak veteriner sağlık hizmeti alma konusunda önemli derecede etkisi olduğu saptanmıştır ($P<0.01$).

Hınıs İlçesi'ndeki yetiştiriciler veteriner sağlık hizmetini % 67 oranında Tarım İl Müdürlüklerinden, % 27 oranında serbest veteriner hekimlerden ve % 6 oranında da—belediye veteriner hekimlerinden aldıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4). Aynı ilde yürütülen diğer bir çalışmada (Çoban vd. 2013), il genelinde hayvan yetiştiricilerinin % 9'u özel veteriner hekimlerden, % 28.2'si resmi olarak çalışan veteriner hekimlerden ve % 56.9'ü ise hem özel ve hem de resmi veteriner hekimlerden hizmet aldıklarını ifade etmişlerdir.

Yurdumuzda diğer çalışmalar incelendiğinde, Özyürek ve ark. (2014) Erzincan İli Çayırlı İlçesi'nde sığırcılık işletmelerinde yetiştiricilerin %73.3'ü hastalık görülünce, % 6.6'sı ise düzenli veteriner hekimlik hizmetinden yararlandığını belirtmiştir. Muş il'inde Şeker ve ark. (2012), işletmelerin veteriner sağlık hizmeti alma konusunda hastalık görülünce % 57.7, arada sırada alanlar % 25.2, düzenli veteriner sağlık hizmeti alanlar % 8.1 ve hiç almayanların oranını ise % 8.9 olarak bildirmişlerdir. Tugay ve Bakır (2008) Giresun yöresindeki işletmelerin % 90.9'ünün veteriner hekimlik hizmeti almadığını sadece % 6.2'sinin hastalık görülünce sağlık hizmetine başvurduğunu ve bu hizmetin alımının ise % 36.7'sini devletten, % 55.3'ünü de özel veteriner hekimlerden sağladıklarını bildirmişlerdir. Konya'da yapılan bir saha çalışmasında Akkuş (2009) veteriner hekim hizmeti alma konusunda süt sığırcılığı işletmelerinin % 79'ü sadece hastalık görülünce ve Mardin'de yapılan başka bir çalışmada ise Öztürk (2009) işletmelerin % 70'i hastalık görülünce sağlık hizmeti aldıklarını belirtmişlerdir. Şeker ve ark. (2012) sağlık hizmetini en çok serbest veteriner hekimden alanların oranı % 77.4 olarak bildirmişlerdir. Kaygısız ve ark. (2008) ise

işletmecilerin veterinerlik hizmetinin % 29'unu devletten, % 71'ini ise özel veteriner hekimden aldıklarını ifade etmişlerdir. Duguma et al. (2012) Etyopya'nın Jimma şehrinde yaptıkları anket çalışmalarında, sığır yetiştiricilerinin % 13'ünün veteriner sağlık hizmeti aldıklarını ifade ederken, bu hizmeti işletmelerin % 13'ünün Tarım Bakanlığı'ndan, % 37 sinin yarı zamanlı olarak özel veteriner hekimlerden, % 25.9'ü hem ziraat ve veterinerlik fakültesinden hem de özel veterinerlerden, % 24.1'i ise sadece Veteriner Fakültelerinden bu hizmeti aldıkları tespit edilmiştir.

Yetiştiricilerin oranı % 36'sının gebe ineklere septisemi aşısı yaptırdığı % 64'ünün ise yaptırmadığı tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin eğitim durumuna göre gebe ineklere septisemi aşısı yaptırma durumu Şekil 5'te verilmiştir. Bu sonuçlara göre ilkokul (% 64.4) ve üniversite mezunları (% 35.9) diğer eğitim gruplarındaki yetiştiricilere göre daha çok septisemi aşısı yaptırmaktadır. Gebe ineklere septisemi aşısı yaptırma üzerine eğitim düzeyinin etkisi çok önemli ($P<0.01$) olduğu da saptanmıştır.

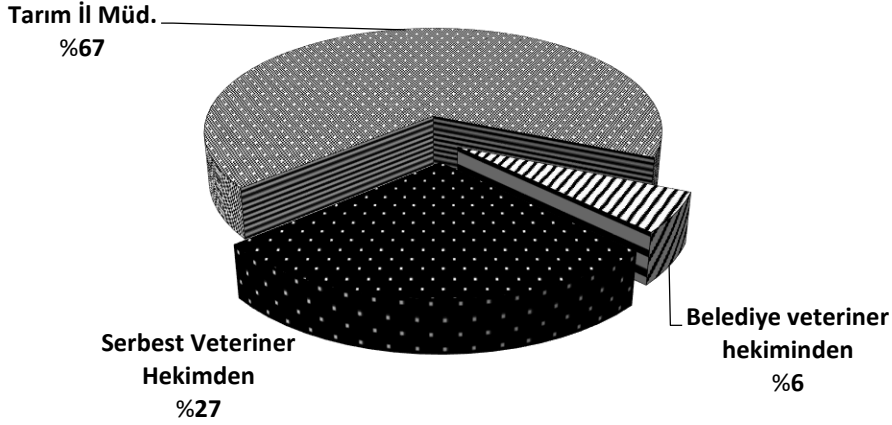
Yetiştiricilerin sahip oldukları deneyim süresine göre septisemi aşısı yaptırma oranları Şekil 6'da verilmiştir. Deneyim süresi arttıkça septisemi aşısı uygulaması azalmış ve sonuçta 30 yıl üzeri deneyime sahip olanlar en az oranla (% 21.1) aşı uygulamasında bulunmuşlardır. Gebe ineklere septisemi aşısı yaptırma üzerine deneyim süresinin etkisinin çok önemli olduğu saptanmıştır ($P<0.05$). Deneyim süresi bakımından bu uygulamayı yapan grup % 70'le 0-10 yıl deneyime sahip olan yetiştiriciler olmuştur. Yetiştiricilerin deneyim yılı arttıkça septisemi aşı uygulamasına daha az önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Buzağılara septisemi serumu yaptırma konusunda işletmelerin % 34'ü bu uygulamayı yaptıkları ve % 64'ü ise yaptırmadıklarını ifade etmişlerdir. Buzağıları septisemi serumu yaptırma konusunda en yüksek oranlar ilkokul mezunları (% 52.27) ile üniversite mezunlarında (% 40), en düşük oran ise okuryazar—olmayanlarda (% 5.9) gerçekleşmiştir. Ancak genel bir yaklaşımla Şekil 7 incelendiğinde tüm eğitim düzeyi seviyelerinde bu uygulamanın çok düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir. Eğitim düzeyinin buzağılara septisemi serumu yaptırılmasına önemli bir etkisinin olduğu görülmüştür ($P<0.01$).

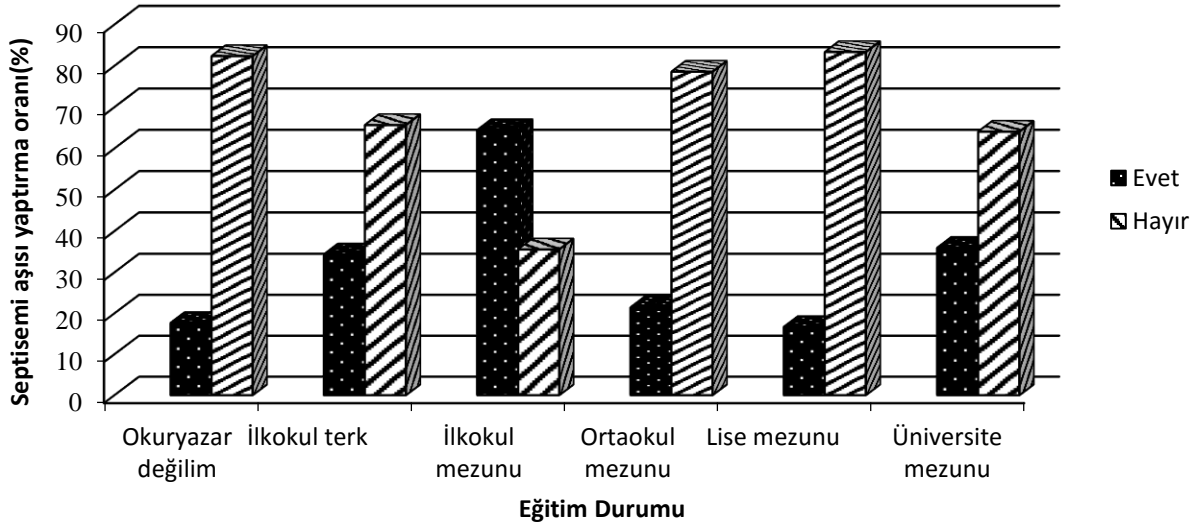
Deneyim gruplarına göre septisemi serumu uygulaması yaptırmaları açısından değerlendirildiğinde, bu uygulamayı en çok yapan grup 0-10 yıl deneyime sahip olan yetiştiriciler olduğu saptanmıştır (Şekil 8). Deneyim yılı arttıkça diğer bir ifade ile işletme sahiplerinin yaşları ilerledikçe bu uygulamayı yapan işletme oranları da giderek azalmış ve 30+ yıl deneyimine sahip olan

grupta bu uygulama % 18 'e düşmüştür. Ancak, deneyim süresinin bu uygulamayı yapma oranına

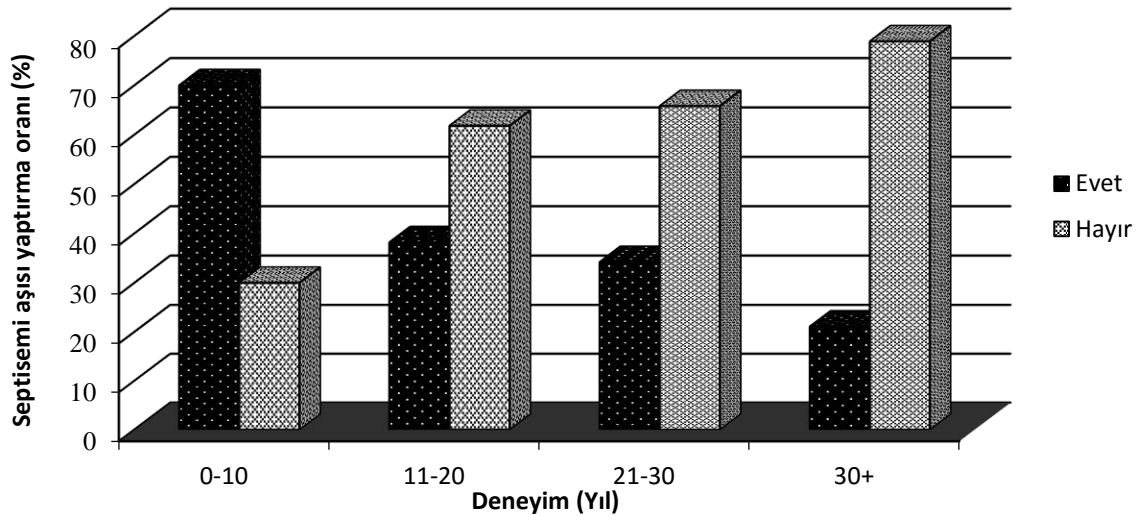
herhangi bir istatistiksel etkisi olmadığı da saptanmıştır (P>0.05).

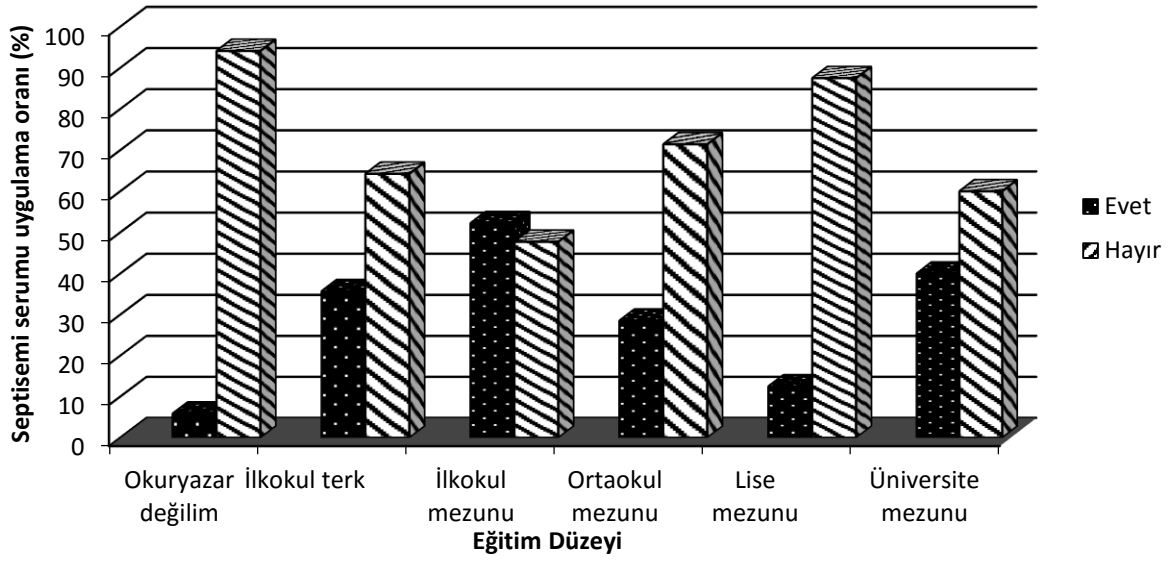
Şekil 4. İşletmelerin sağlık hizmetini alma şekillerine göre dağılımı

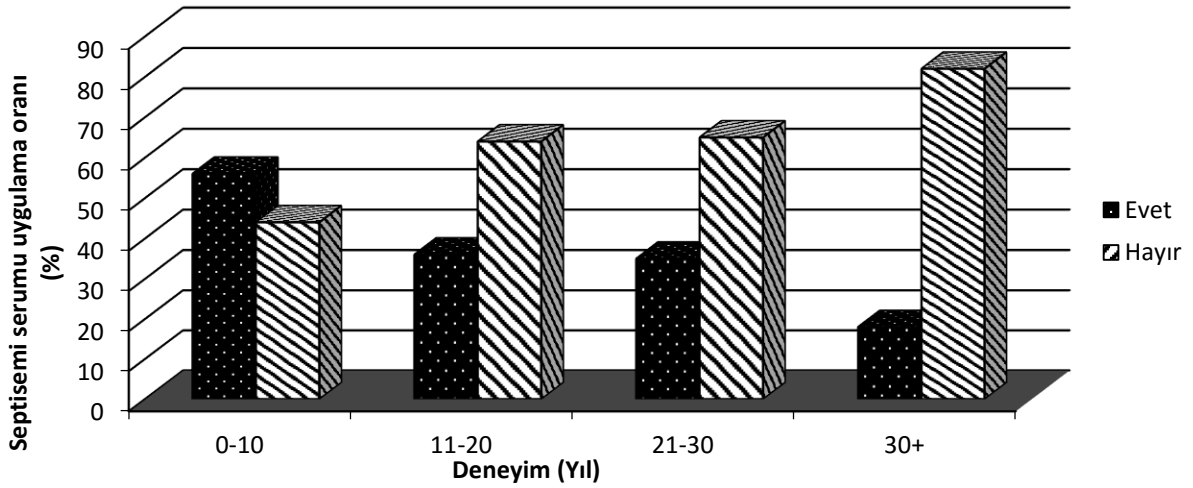
Şekil 5. Eğitim durumunun gebe ineklere septisemi aşısı yaptırmaya etkisi

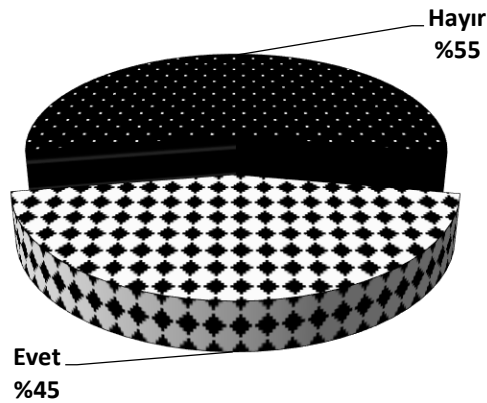
Şekil 6. Deneyim sürelerinin gebe ineklere septisemi aşısı yaptırmaya etkisi

Şekil 7. Eğitim düzeylerine göre yetiştiricilerin buzağılara septisemi serumu uygulamaları

Şekil 8. Deneyimlerine göre yetiştiricilerin buzağılara septisemi serumu uygulamaları

Şekil 9. Buzağuların göbek bakımını yapma oranları

Çalışmada, doğumdan sonra buzağılara göbek bakımı yapıyor musunuz sorusuna yetiştiricilerin % 45'i bu uygulamayı yaptığını, % 55'i ise yapmadığını beyan etmişlerdir (Şekil 9).

Erzincan ili Çayırlı İlçesi'nde yaptıkları araştırmada (Özyürek ve ark. 2014), doğumdan sonra göbek kordonu temizliği yapan işletmelerin % 85.7 olduğunu, Ünalın ve ark. (2013) Niğde ili'nde yaptıkları bir çalışmada ise, gebe ineklere septisemi aşısı uygulaması yapan işletmelerin % 50.5 olduğunu, buzağılara septisemi serumu veren işletmelerin % 44.9 ve buzağuların doğumdan sonra göbek bakımı yapan işletmelerin % 72.9 olduğunu ifade etmişlerdir. Hınıs İlçesi'nde elde edilen sonuçlar, yurdumuzdaki diğer bölgelere kıyasla daha düşük çıkması yöredeki sığırcılık işletmelerinin bu konuda ciddi anlamda bilinçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Diğer ülkelerde, hayvan sağlığı bakımından sığırcılık işletmelerindeki uygulamalarda, Heinrichs, et al. (1987) Pensilvanya'da 329 süt sığıru işletmesinde gebe ineklere uygulanan sağlık pratikleri bakımından işletmelerin ağırlıklı olarak (% 74.8'i) IBR uygulaması yaptırdıkları, Duguma et al. (2012) Etiyopya'nın Jimma şehrinde 54 sığıru işletmesinde yaptıkları anket çalışmalarında; buzağı ve gebe ineklere septisemi uygulama sorusuna katılımcılar düzenli olarak bir aşılama yapmadıklarını ancak hastalık ortaya çıktığında tedavi yaptırdıklarını belirtmişlerdir.

Yetiştirici memnuniyeti ve beklentileri

Hınıs İlçesi'ndeki yetiştiricilerin % 44'ü sığıru yetiştiriciliğinden memnun olduklarını belirtirken, % 56'sı ise bu işle uğraşmaktan memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir. İlçede, sığıru yetiştiriciliği dışında her hangi bir faaliyetle uğraşanların oranı % 17 iken, başka bir faaliyetle uğraşmayanların oranı % 83 olarak tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin bu işi yapma nedenleri sorulduğunda ise % 79'ü geçim kaynağı olarak, % 11'i alışkanlık, % 7'si ev ihtiyaçlarını karşılamak ve % 3'ü ise aile bütçesine katkı sağlamak için bu işi yaptıklarını ifade etmişlerdir.

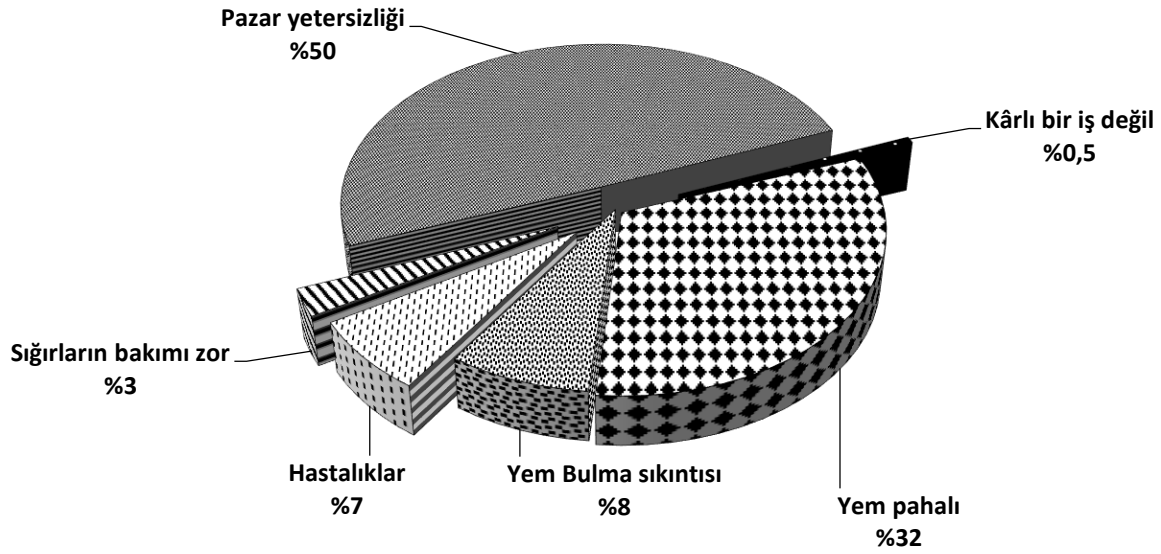
İşletmelerin karşı karşıya kaldıkları en büyük sıkıntı olarak yetiştiricilerin % 50'si pazar ihtiyaçlarının yetersiz oluşu ve ikinci en büyük sıkıntı olarak yemin pahalı olmasından şikâyetçi oldukları belirtmişlerdir (Şekil 10).

Yetiştiricilerin öncelikli olarak devletten beklentileri Şekil 11'de gösterilmektedir. İşletmelerin % 82'si devletten kredi desteklerinin öncelikli olarak sağlanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

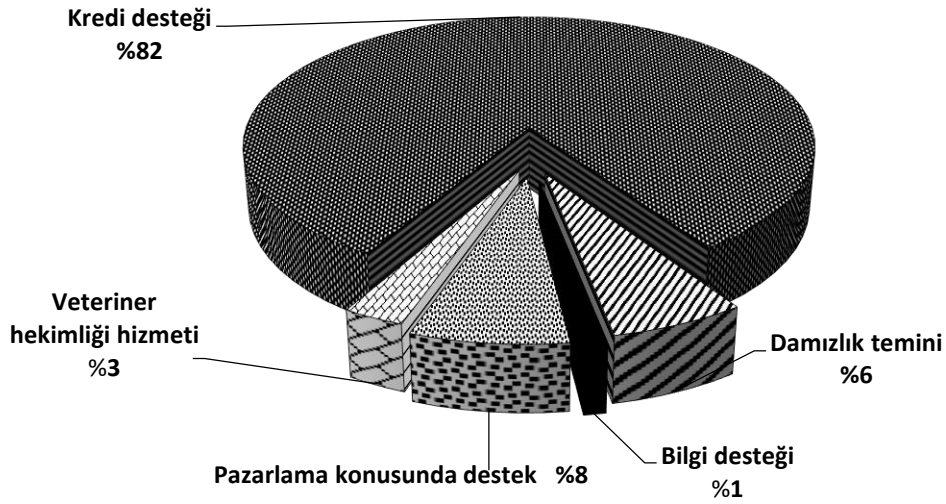
Konu ile ilgili yurdumuzda yapılan diğer çalışmalarda, Şeker ve ark. (2012) yetiştiricilerin %

62.6'sının sığıru yetiştirmekten memnun olmadıkları ve sığıru yetiştirme dışında başka ticari faaliyetlerde bulunanların oranının % 48 olduğunu bildirmişlerdir. Yine aynı araştırmacılar sığıru yetiştiriciliği yapma nedeni olarak, % 55.1'inin geçim kaynağı olduğu, işletmelerinde yaşanan en büyük sıkıntının %48,7 ile yem ve yem maddelerinin pahalı olması ve yetiştiricilerin % 42.7'nin uygun kredi desteklerinin sağlanmasını istediklerini belirtmişlerdir. Tugay ve Bakır (2008) Giresun ili'ndeki işletmecilerin % 96'sının sığırcılık faaliyetinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. İşletmecilerin % 75.3'ü sığırcılık dışı faaliyetle uğraşmazken, % 24.7'si başka işlerle de uğraştıklarını bildirmişlerdir. İşletmecilerin sığıru yetiştiriciliği yapma nedenleri sırasıyla geçim kaynağı (% 73.7), ev ihtiyacını karşılama (% 14), geçime ilave katkı (% 9.8), alışkanlık (% 1.7) ve başka gelir kaynağı olmaması (% 0.8) olarak belirtmişlerdir. Yörede sığırcılıktan memnun olmayan işletmelerin % 46.6'sı sığırcılığın karlı olmadığını, %20'si yemin pahalı olması ve bakımın zor olmasını ve % 13.3'ü ise pazarının olmamasını bildirmişlerdir. Yöredeki işletmelerin en fazla belirttikleri sorunlar yem fiyatının yüksekliği (% 93.6), süt fiyatının düşük olması (% 45), pazarlama sıkıntısı (% 27.6) ve kredi (% 19.8) olarak sıralanmaktadır. İşletmecilerin yetkililerden beklentilerde kredi (% 67.6), damızlık hayvan (% 53.1) ilk sırada gelmektedir. Bunu veteriner hizmeti, hayvancılıkla ilgili teknik bilgi izlemektedir. Yöredeki işletmelerin % 8,3'ü hiçbir beklentileri olmadığını belirtmişlerdir.

Konu ile ilgili diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda ise, Gooneward et al. (1995) Kanada'da yaptıkları anket çalışmasında katılımcıların % 80'i önümüzdeki 5 yıl bu işi yapmayı planladıklarını ifade etmişlerdir. Yetiştiricilerin % 43'ü mevcut işletmelerini devam ettireceklerini söylerken % 49'ü ise işletmelerini büyüteceklerini ifade etmişlerdir. Sığıru yetiştiriciliği dışında başka faaliyeti olan işletmelerin dörtte biri başka gelire sahip olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca, süt sığırcılığı işinin istikrarlı olarak devam ettiğini ve sadece birkaç çiftçi bu işi bırakacağını ifade etmişlerdir. Devletten öncelikli beklentileri olarak üreticilerin mevcut kota ve kota fiyatları olduğunu dile getirmişlerdir. Duguma et al. (2012) Etiyopya'nın Jimma şehrinde yaptıkları anket çalışmalarında, sığıru yetiştiriciliği dışında ticari faaliyeti olanların % 25.9'ü memur, % 25.9'ü emekli, % 20.4 ticaretle uğraşan, % 11.1'i ise ev hanımı ve % 16.7'sinin ise tam zamanlı olarak işletmede çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 10. Sığırcılık işletmesinde karşılaşılan en önemli problemler

Şekil 11. Yetiştiricilerin devletten öncelikli beklentileri

Sonuç ve Öneriler

Çalışma verileri, Hınıs İlçesi'ndeki sığırcılıkla uğraşan 378 adet işletmeye uygulanan anketlerden elde edilmiştir. Üreticilerin % 4'ü düzenli olarak veterinerlik hizmeti alırken, bu hizmeti alma bakımından üniversite mezunlarının sahip olduğu işletmelerin % 80'inin düzenli olarak veteriner sağlık hizmetinden faydalandığı ve diğer eğitim seviyelerindekilerin işletme sahipleri, veteriner hekim hizmeti alma konusunda ise bazen başvurduklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç, yetiştiricilerin eğitim düzeylerinin artışına bağlı olarak, hayvan sağlığı açısından bilinç düzeyinin ve konunun önemini anlama konularında gelişmeler gösterdiğinin işaretleri olarak değerlendirilebilir. İşletmelerin

% 67'si veteriner sağlık hizmetini devletten alırken, ikinci sırada ise serbest veteriner hekimden (işletmelerin % 27'si) bu hizmeti aldıklarını belirtmişlerdir. Devletten alınan veteriner sağlık hizmetlerinin daha yoğun olması ilçede mevcut veteriner hekim sayısının sınırlı düzeyde olması ve bu hizmetin devlet kurumlarından daha ekonomik olarak sağlanabilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. İşletmelerin % 73'ünde en çok görülen hastalığın güç doğum olduğunu bildirmişlerdir. Başarılı bir süt sığıru yetiştiriciliğinde temel amaç yılda bir buzağı elde etmektir. Çünkü süt verim dönemi ancak buzağının doğmasıyla birlikte başlar. Yani diğer bir deyişle süt olabilmesi için buzağının olması

gerekmektedir. Ayrıca sürü mevcudiyetinin devamlılığı da buzağılara bağlıdır. Düzenli olarak veteriner hekimlik hizmetinden yararlanan işletmelerde daha sağlıklı hayvanlar yetiştirilmekte buzağı ölümlerinin önüne geçilerek bu işi daha ekonomik olarak yapmaktadırlar. Yetiştiricilerin % 44'ü sığır yetiştiriciliği yapmaktan memnun iken, % 82'sinin devletten öncelikli olarak kredi desteklerinin sağlanmasını gerekli görmüşlerdir. Özellikle genç yetiştiricilerin hayvancılıkla uğraşması, hayvan yetiştirmeye özendirilmesi gereklidir. Bu konuda devletin yetiştiricileri teşvik etmesi ve gerekli olan desteklerin devlet kanalıyla yapılması yararlı olacaktır.

Kaynaklar

- Akkuş, Z. 2009. Konya İlinde süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çoban, O. Laçın, E. Sabuncuoğlu, N and Genc, M. 2013. Production and Health Parameters in Cattle Herds: A Survey from Eastern Turkey. *The Journal of Animal & Plant Sciences*, 23(6): 1572-1577.
- Duguma, B. Kechero, Y. and Janssens, G. P.J. 2012. Survey of Major Diseases Affecting Dairy Cattle in Jimma Town, Oromia, Ethiopia. *Global Veterinaria*, 8 (1): 62-66.
- Goonewardenet, L. A. Spicert, H.M. McNeil, A.O. and Slack, W. L.1995. A survey of production characteristics, ownership and extension needs of the Alberta dairy industry. *Canadian Journal of Animal Science*, 75(2):181-184.
- Heinrichs, A. J. Kiernan, N. E. Graves, R. E. and Hutchinson, L. J. 1987. Survey of Calf and Heifer Management Practices in Pennsylvania Dairy Herds. *Journal of Dairy Science*, 70(4):896-904.
- Kaygısız, A. Tümer, R. Orhan, H. Vanlı, Y. 2008. Kahramanmaraş Bölgesi Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri: I. Yetiştirme Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(2): 23-31.
- Köse, K. 2006. Uşak İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine Kayıtlı İşletmelerin Genel Yapısı. Yüksek Lisans Tezi Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Tekirdağ.
- Newbold, P. 1995. *Statistics for Business and Economics*. Prentice-Hall International, New Jersey.
- Öztürk, N., 2009. Mardin İlindeki Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özyürek, S. Koçyiğit, R. Tüzemen, N. 2014. Erzincan İlinde Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Yapısal Özellikleri: Çayırılı İlçesi Örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 11(2): 19-26.
- SPSS (2004). *SPSS for windows Release 13.0*. SPSS Inc., Chicago, IL.
- Şeker, İ. Tasalı, H. Güler, H. 2012. Muş İlinde Sığır Yetiştiriciliği Yapılan İşletmelerin Yapısal Özellikleri. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Veteriner Dergisi*, 26 (1): 09 – 16.
- Tatar, A.M., 2007. Ankara ve Aksaray Damızlık Sığır Yetiştiricileri İl Birliklerine Üye Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısı ve Sorunları. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tugay, A. Bakır, G. 2008. Giresun Yöresindeki Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 40(1): 37-47.
- TÜİK 2015. Türkiye İstatistik Kurumu. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul> Erişim tarihi: 26.02.2015.
- Ünalın, A., Serbester, U., Çınar, M., Ceyhan, A., Akyol, E., Şekeroğlu, A., Erdem, T., Yılmaz, S. 2013. Niğde İli Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Mevcut Durumu, Başlıca Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1(2): 67-72.
- Yıldız, N. ve Bircan, H., 2006. *Uygulamalı İstatistik*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.